

Biblioteka
JANUS

TIM press

Biblioteka
JANUS

Venko Andonovski
Azbuka za neposlušne
ROMAN

Naslov izvornika
Azbuka za neposlušnите

Copyright © Venko Andonovski, 2001

© za hrvatsko izdanje:
TIM press d.o.o., Zagreb
Tel.: 01 611 97 13; Faks: 01 611 97 14
E-mail: tim.press@tim-press.hr
www.tim-press.hr

Sva prava pridržana

ISBN 978-953-8075-93-3

Objavljivanje ovog djela omogućeno je uz potporu književne mreže TRADUKI, čiji su članovi Savezno ministarstvo za Evropu, integraciju i vanjske poslove Republike Austrije, Ministarstvo vanjskih poslova Savezne Republike Njemačke, Švicarska zaklada za kulturu Pro Helvetia, austrijska Interesna zajednica prevoditeljica i prevoditelja po nalogu Saveznog ministarstva za umjetnost, kulturu, javnu upravu i sport Republike Austrije, Goethe-Institut, Javna agencija za knjigu Republike Slovenije, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Resor za kulturu Vlade Kneževine Liechtenstein, Zaklada za kulturu Liechtenstein, Ministarstvo kulture Republike Albanije, Ministarstvo kulture i informiranja Republike Srbije, Ministarstvo kulture Rumunjske, Ministarstvo kulture Crne Gore, Ministarstvo kulture Republike Sjeverne Makedonije, Ministarstvo kulture Republike Bugarske, Sajam knjiga u Leipzigu i Zaklada S. Fischer.

VENKO ANDONOVSKI

Azbuka za neposlušne

ROMAN

*S makedonskoga preveo
Borislav Pavlovski*

Zagreb, 2021.

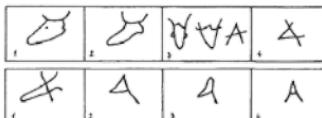

Sadržaj

Alef: bik	7
Bet: kuća, labirint	15
Gimel: sjekira	27
Dalet: vrata, motika	35
He: pero	41
Vau: rašlje, ptica	45
Zajin: zasun	57
Het: polje	71
Tet: kotač	75
Jod: ruka	83
Kap: otvorena šaka	95
Lamed: udica	99
Mem: voda	105
Nun: zmija, žena	111

Samek: potporni stup / Ajin: rodnica	117
Pe: koplje / Šade: trozubac	121
Kop: spolovilo bika	129
Reš: glava	129
Šin: vrata	133
Tau: križ	137
O autoru	145

Alef: bik

Propast slova alef:

Prvi red:

- 1 - Hijeroglif
- 2 - Sinajsko pismo
- 3 - Staro kretsko
- 4 - Semitsko pismo

Drugi red:

- 1 - Staro feničko
- 2 - Grčko kadmejsko
- 3 - Grčko eolsko
- 4 - Današnje

Dode.

Iz zemlje niknu, izniknu ili s neba pade, doletje, jer trećega nema: sve što postoji, postoji između neba i zemlje, jer tako je rekao Bog: da on gore, a mi dolje grijemo, mučimo se, a da između nas praznina bude, da se ne dodirujemo, da ga ne premještamo i unizujemo, podijeljeni budemo, da ga ne sustižemo. Među nas, u središte, otkako nas je stvorio i prvi put zgriješio, s pravom je postavio prazninu. A praznina je nešto prazno, i iz nje ništa osim praznine ne može proizići; znači nije došao iz središta, jer tamo niti ljudi, niti zvijeri, niti Boga ima, već je s krajeva svega što postoji došao. A ono što dolazi s krajeva ili početak ili kraj jest, ili je oboje istodobno, jer je kraj

jednog početak drugog. I taj veleban događaj s Njim takvim se pokaza: prvo izgledaše da se dolaskom Njegovim najavljuje kraj Njegov i početak naš, nas nesavršenih: ali drukčije ispade: objavljen je, voljom Gospodinovom, kraj naš, a početak Njegov.

Dođe iako ne dođe, kao što se poslije vidjelo, jer cijelo vrijeme bijaše s nama, a mi ga nismo vidjeli, nismo ga prepoznali; naime oči čovječe vide ono što nije potrebno, a ono što je prijeko potrebno – ne; vide vanjsko, a unutarnje ne vide. Kao što nevidljivim postaje mrtvačevo lice nakon polaganja u grob, jer grobovi nisu vidljivi iznutra, isto tako ni ljudske duše ne vide, već samo tijela, pa zato i grobovima i tijelima dajemo imena, da zadržimo u sjećanju utrobe njihove; i tako je potpuno isto i Gospodin nevidljiv, zato što ni on nije izvana, već je u čovjeku, položen u naše duše. A naše duše grobovi su božji, jer su mračni kao grobnice zbog čega se ne vidi ono što je Bog položio u njih. O, kakva zabluda! Zar se u tom slučaju, kod takve naše nezнатне vidljivosti, kod sljepoće naše, može suditi čovjeku što nije prepoznao Boga u drugome? Može li se tada reći, kao što se kazuje u besjedama, što mi oci davaše da naučim čitati; o, čovječe, grešnik si, jer si mu zavidio, mrzio ga i potkazivao gospodaru onom i onom čovjeku, ne uvidjevši da to bijaše On, Sin Oca našega? Može li se optužiti čovjeka, kad su oči krive zbog toga? I zar zato umrlima prvo popucaju oči u grobu, jer je smrt savršena i stroga, pa odbacuje ono što je najmekše i najnesavršenije, i nepotrebno da bi se vidjelo prijeko potrebno?

Očima se može pokazati kovčeg, a da ipak ne znaju što je unutra, jer sve što je izvana ima i svoje iznutra i svako tijelo skriva svoju utrobu; oči vide ono što se vidi, i što je već viđeno, a ne vide ono što je nevidljivo, i što još uvijek nije viđeno: kao što kaže, uostalom, otac Varlaam, starješina, najstariji i najmudriji među nama: osjetila čovjekova samo su za laka djela podobna, a za teška nisu. I koliko vidim već i ja, jer sam čovjek (doduše, najneukliji među svima u manastiru), vidim ono što vidljivo jest, tada *sam izvana video*: vidjeh da je došao, zato što je to bilo vidljivo; ali nisam video *odakle* je došao, utrobu ne vidjeh iz koje je izišao, postavši vidljiv da bih ga mogao vidjeti.

Ponekad pomišljam da je došao od *negdje*, ali ponekad pomišljam da je možda i od *nigdje* došao. No, da bi došao od nigdje, to ja svojom slaboumnošću ne mogu pojmiti, iako otac Varlaam kaže da se od nigdje dolazi negdje i da je samo od ništa moglo postati nešto, zato što nije bilo prijeke potrebe da se drugo nešto od prvog nečega stvori, jer tada to i nije stvoreno, već ponovljeno. Pa i Bog je ni iz čega, a ne iz nečega stvorio svijet. Tako je bilo, i tako će biti: Bog će stvarati, čovjek ponavljati. Samo žena bijaše iz nečega, a ne ni iz čega stvorena, odnosno – ponovljena: iz rebra čovjekova, i zato otac Varlaam kaže da ona božje djelo nije, već nedjelo čovječe i da je to pogreška u Knjizi Postanka, a otac Eftimij žestoko mu se suprotstavlja te ga mrzi jer govorи tako, razumno.

Eto, takva i drugačija pitanja mnogobrojna još uviđek me muče, i ne mogu odgovoriti na njih, jer nisam sposoban za podvige. A otac Varlaam oduvijek je govorio o podvigu: ono što je nemoguće mora se uraditi, a ne ono što je moguće; ono što je nevidljivo mora se vidjeti, a ne ono što se vidi; ono što nema imena mora se krstiti, a ne ono što je kršteno prekrštavati. Sve drugo dogodit će se i bez nas.

Tako, sad kad razmišljam o tom događaju Njegova dolaska, i kad moram vidjeti ono što tada ne vidjeh i pronaći imena za one stvari o kojima tada ne znah, mislim da je došao jer nije došao, da bijaše ovdje jer nije bio nigdje, i da smo ga susreli samo zato što je cijelo vrijeme bio s nama. Jer ono što donese sa sobom, imaše dva kraja: vidljivi i nevidljivi.

A donese: crn kovčežić i sjekiru.

Otkako je došao, počesmo gledati predmete, događaje i mijene iznutra, zagledati iza onog što vide oči. Vidjesmo što vidjesmo, i uplašimo se jako, jer se *iza stvari* skrivaju prave stvari, *iza ljudi* pravi ljudi, *iza riječi* prave riječi, i konačno *iza slova* – prava slova; pa se počesmo pretvarati da ipak vidimo svijet izvan svijeta, da nam je dostupna samo kora stvari: kože ljudi, ljske plodova, površine voda. Ne bijasmo sposobni za podvig; priznati naš poraz, osvetiti njegovu veličinu, pomiriti se s tim da smo slijepi i zaslijepljeni sami sobom, da ne vidimo dalje od vlastite duše. Jer je teško, pakleno je čovjeku pretvarati se da ne vidi ono što je u stvarima kad već počinje vidjeti ispod prekrivača svijeta.

24. Ti ne vidiš to zlo jer ti je iza leđa, ali ja vidim u svim vremenima.

25. Ali mogao si vidjeti da činiš zlo tada kad ti zlo nije bilo iza leđa, već kad je još bilo pred tobom."

26. Tada Eftimij reče: „Jarostan sam na tebe. Podao si i zao, jer me kažnjavaš kaznom koju ne mogu podnijeti.“

27. A glas reče: „Jedan je način i samo jedan je put pred tobom da se iskupiš: izradi slova ista kao Njegova, svojom rukom i pred svojim očima, trudom svojim, pa ćeš vidjeti pred sobom ono što je bilo iza tebe, jer su ti oči dane da pred sebe gledaju, na put kojim ideš;“

28. zar putnik namjernik na put iza sebe, ili pred sebe gleda? Zar sebe gleda onaj tko je zgriješio pa ga progone?"

29. A Eftimij ljutito reče: „Iz staje, a ne iz hrama sa vjet mi daješ, jer si rogat.“

Pa ne posluša, nego se okreće brzo još jednom, ali nije video ništa.

30. A glas sažalno reče: „Odzada si slijep, jer ti nisam stavio oči na leđa; ali zašto si slijep sprijeda?“

31. Tada usta Eftimij i podje sa sjekirom u selo, jarostan, bijesan sasvim, misleći da je to slovo bika, jer bijaše bodlja za njegovu dušu.

32. A kad u stajama vidje robove, mlaćaše sjekirom po svemu što je mrdalo.

33. I ljutitost mu trajaše do zore.

34. A kad ga bijes mine, vidje da je zaklao i posljednjega vola, pa uze sjekiru i podje doma; ali uplaši se jako, jer vidje da sjekira sada ima dvije oštrice i da je tupu strana, što ne može sjeci, sada oštra postala

35. I sjekira s obje strane sijecijaše sada.

36. A glas mu reče: „Što si učinio? Zašto si tupu stranu,

koju ti dадох, prepravio u oštru? Zar i dobro kad ti dam, u zlo prepravljaš? Pa će sada i tupo krv tražiti!"

37. I Eftimij pade na zemlju neutješan i plakaše kako, jer su lјutnja i grijeh kao jutro i noć, i drugo poslije prvoga nužno slijedi.

38. A glas reče: „Što si učinio? Zašto si odsjekao svoju prošlost, a sada i budućnost, pa sadašnjost između dvije oštice postavio?

39. Za dvije oštice trebaju sada i dvije glave!"

40. A kad usta, Eftimij reče sebi: „Da zakopam

sjekiru kako se ne bi vidjela pred očima božjim!"

41. I uze motiku te kopare dok je ne zakopa sasvim.

42. Ali oči božje vide iznutra, a čovjekove ne; i ruka božja otkriva, a čovjekova sakriva.

43. A kad leže na ležaj svoj, Eftimij usne da spava na jastuku mekom.

44. Ali kad se probudi, vidje da spava na sjekiri koju zakopa pred očima božjim,

45. pa nastavi spavati na oštici kao na jastuku.

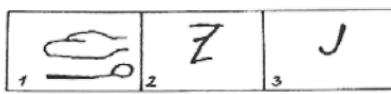
Seljačke motike ne zakopaše stoku, kao što ni motika oca Eftimija ne zakopa sjekiru. Noćima potom, svi u manastiru, čuše ravnomjeran topot kopita zaklanih bikova po okolnim bregovima.

Konačno, jednog dana dogodi se nužno: otac Varlaam zapovjedi seljacima da se otkopa grobnica sa stokom. Otvori se jama u zemlji toliko velika koliki bijaše grijeh oca Eftimija, ali nitko od nas, osim mene, ne razabra, gledajući u tu prazninu, u to ništa, da ustvari gledamo dušu oca Eftimija.

U jami ne bješe ni kostiju, ni mesa.

Jod: ruka

Propast slova jod:

- 1 – Hiperoglif
- 2 – Feničko i starosemitsko jod
- 3 – Današnje

Otkako se upokoji blaženi otac Amfilohij, duša da mu je blagoslovljena, a zemlja laka (i sada ga oplakujem, jer ga zavoljeh jako), Crveni preuze sve u svoje ruke. Znatno više vладаше negoli prepisivaše i knjige na njegovoј klupi danima stajahu nedirnute. Prvo pomilova šestoricu što ih bijaše kaznio; dozvoli im i kruh uz vodu, pusti ih iz celija i vrati im kalemove. Sakupi ih u dvorištu, poredavši jednog do drugog, kao u bojnom redu, te im reče: „Od danas odlazi u zaborav sve što je bilo u satima i danima što su prošli. Radit će se cijeli dan, bez odmora. Svaki po dvadeset pergamenta, od izlaska do zalaska. Nitko da ne govori s ocem Varlaamom i živopiscem. Tko neće poštovati slovo moje, bit će kažnjen: niti kruh niti vodu neće dobivati. Ako se sa slovom mojim ne srodite, zapalit ću manastir, pa objasnite Ćirilu, kad dođe, zašto knjige nisu gotove.“

I zatim ih otpusti i posla na posao.

Pod takvom strogom rukom, kad učenicima bijaše zabranjeno i razgovarati međusobno, otac Varlaam pade u potpuni zaborav. Nitko s njim ne razgovaraše, osim mene, jer Crveni već bijaše digao ruke od mene i smatraše me za Judu Iškariotskoga. Dogodi se to ovako; živopisac ustade jedno jutro i krenu na posao; iziđe i uputi se nadolje, prema selu. Potrčah za njim i stigoh ga na ravnjaku pred manastirom. „Isijane!“ vikah sve dok se nije okrenuo. „Što je?“ upita. „Želim ti reći sve što znam“, rekoh i doista mu htjedoh reći o peru jadnoga Mihaila, reći mu da mu ga je otac Eftimij na spavanju ukrao, a ne da ga je on uništio. „Znam“, reče kratko. „Idi.“ Gledah zbunjeno u njegove prozirne oči, u njegovo izduženo, isposničko lice, i ne mogah shvatiti što zna. „Znam“, ponovi. „Duša tvoja spašena je, jer si mi došao kazati.“ „Ali zašto si ponizio Mihaila, ako si znao?“ upitah.

Osmjehnu se blago, pomilova me po kosi i reče: „Ne ponizih njega. Tebe iskušavah, jer oni koje odbirem moraju biti čisti, i sve da im bude čisto, i nečistoca čak.“ A kad ga upitah kako zna što mu htjedoh kazati, zašuti nakratko, pa doda: „I ti ćeš uskoro saznati, iako ti neću reći, a nećeš ni vidjeti, ni čuti!“

I zatim mi suze potekoše po obrazima; od čega mi tecijahu te vrele suze? Od sreće li, od ljubavi li, od Njegove goleme blagosti li, ne znam. Ali znam da, kad se osvrnuh i kad mi odzdravi još jednom s puta, i kad pogledah prema manastiru, na čardaku

ugledah Bijesnoga Eftimija: izdaleka vidjeh njegovo podmuklo, crveno, natečeno lice. Gledaše u moje suze, a ja ih uopće ne skrivah, jer mi bješe sasvim svejedno što misli, pa ih ne prikrivah. Ali znam i da me od toga dana ne smatraše za živa čovjeka.

Prirodno, u takvim okolnostima, kad nitko nije smio ni s kim razgovarati, kao i svim drugim slučajevima, i događaj sa suncem pokri zaborav, jedan vid namjerne i zapovijedane šutnje što svi mi, kao po dogовору, proizvođasmo. Onako kao što su potrebni vjekovi da bude jedan predmet sasvim pokriven prasinom, zaboravljen, i da postane nevidljiv, tako mi za nekoliko dana zatrپasmo čudne događaje što opsjedahu manastir. Sedmoga dana od toga događaja sa suncem već ga se nitko nije mogao sjetiti i moglo se već tvrditi da se to uopće nije dogodilo, jer je poznato da su se stvari dogodile samo ako imaju svoje ime i ako se mogu uvijek prizivati u sjećanje, baš preko imena. Mi, sada to sasvim jasno vidim, rađasmo poslušno, pod oštrim bićem Crvenoga, na uklanjanju imena stvari što nam se događahu, a događale su se stvari kojima stara imena nisu zadovoljavajuće odgovarala. Tako, ostadosmo bez imena za stvari, bez riječi, i imenovasmo samo ono što nam bijaše dozvoljeno i poznato. Pokaza se da je neimenovanje najbolji saveznik zaborava.

I baš kad stvari izgledahu tako da svi pomislismo da je svijet izvojevaо još jednu pobjedu nad neobjašnjivim pretvorničkim trikom neimenovanja, koje je samo nadimak za poslušnost, dogodi se ono što se

9. Pa mu uzvrati istom slatkom pjenom kao i on njemu, i savez između njih bijaše sklopljen već, i trajan dokle trajaše laskanje.

10. A Eftimij reče: „Sluga twoj, Amfilohij, upokojen već, prikloni se na stranu vraka i okrenu lice svoje od mene, kad mu se požalih na Lijepoga.

11. I poruzi me izloži kad mu rekoh da se on preobražava u životinju i da samo nečastivi može od čovjeka stvoriti drugo tijelo, bika.“

12. A Petar reče: „Govori dalje, jer slušam riječi tvoje.“

13. A ovaj reče: „U grijehu je začet Lijepi, i vrag je njegov otac, jer svake noći spava sa ženom u hramu božjem.

14. A žena je iskusna u bludu jer je i prethodno bludjela, pa sada rodi sina za kojeg nema oca.

15. A on je pribra u postelju svoju i bludnicu

najnižu za svoju ženu uze, i za čednu je sveticu smatra u hramu božjem.

16. I otac Varlaam pomоćnik nečastivome jest, jer se zaljubi u slova Lijepoga umjesto u ona Ćirilova; i željaše božje pismo oca Ćirila istisnuti.

17. A Bog je ponižen i ljutit, pa molim tebe, jer poslanik si njegov: isplati njima i plaću bogatu prema djelima njihovim, toj trojici živih, jer jedan grešnik mrтav je već!“

18. Tada opustje Petrova duša kao polje rodno poslijе najezde skakavaca, i reče: „Imaš li dokaz za to što izreče, jer teške su optužbe i za veliki grijeh; a za veliki grijeh velika kazna slijedi!“

19. A lukavi Eftimij dojeti se onog što bijaše smislio te noći, pa reče: „Svake noći bludnica se oplođuje s bikom, i svako jutro spolovilo bikovo otpada u postelju njihovu grešnu; jer

premalo im je za grijeh što su naumili.

20. I još veće spolovilo izrasta mu preko dana, podobno za sljedeću noć, jer grijeh raste i kraja mu nema,

21. kao snježna lavina što zrnom jednim počinje, a završava gomilom poput planine, čestiti gospodaru!"

22. A Petar se smrkne i reče: „Kako da se uvjerim u čudnu priču sa spolovilom bika?" upita.

23. Tada Eftimij reče: „Dozvoli da mine noć ova u njihovu bludu; a sutra, kad ćeš provjeriti postelju grešnu, u njoj ćeš spolovilo bika naći, ostatak njihova bludnog pira."

24. A Petru svidje se to, pa reče: „Idi sada, a pravda

će stići sutra, jer sam ljutit kad se Boga ponižava!

25. Onaj komu je spolovila vazdan malo, jer ga koriisti za veliki grijeh, glavom će platiti!

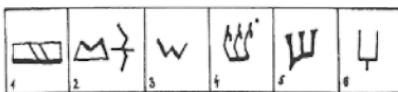
26. Jer onaj komu spolovilo otpada od bluda i izrasta mu novo, glavu u torbi nosi i neće mu niknuti više, jer torba će pred mojim nogama ležati!"

27. Tada Eftimij pade pred noge njegove te mu ih ljubljaše, sretan da odsluži službu svoju.

28. A Petar pomisli: „Ovaj čovjek s uvažavanjem velikim me štuje!"

29. Pa ljubljaše Eftimij noge njegove dok ne krenu, u duši sretan, jer pronađe glave za sjekiru što jastuk mu bijaše.

Šin: vrata

Propast slova šin:

1 – Hijeroglif	4 – Sabsko
2 – Kretska Šin	5 i 6 – Današnje
3 – Slovo Šin s Mešine stele	

A kad se vрати, otac Eftimij izgledaše sretno i zadovoljno, jer sve stvari savršene bijahu, i trebaše samo čekati: a čekanje slatko je u trenucima izvjesnosti i gorko u onima neizvjesnosti. Tako i bijaše: med se u ustima Eftimijevim stvori, i sladak bijaše sa svima do večeri, neočekivano sasvim. A meni, bez jezika, usta se ispunije gorčinom poput pelina!

Navečer Poslušni dođe i posvjedoči Crvenom da je učinio sve što se moralo napraviti, pa mu predal ključ. Časak zatim dotrča Nun i požali se Eftimiju, suznih očiju, da nema djeteta njezinoga u postelji i da je izišla samo do bunara, da nalije vode. A otac Eftimij se nasmija podlo i time sasvim zbuni jadnu djevojku s izbezumljenim očima, u strahu smrtnom zbog čeda koje bijaše rodila. I reče joj tada: „Na ovom